

14. 6. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Cenné papíry v novém občanském zákoníku - flexibilní režim

Nový občanský zákoník[1] ("NOZ") mimo jiného přináší změny také v oblasti práva cenných papírů. Nová úprava by měla vyřešit některé nejasnosti spojené s cennými papíry, jako např. zavedení legální definice cenného papíru, nahrazování podpisu otiskem či vydávání zákonem neupravených cenných papírů. NOZ dále zlepšuje podmínky po vydávání cenných papírů, včetně investičních certifikátů, a pokračuje v trendu nastoupenému loňskou novelou zákona o dluhopisech.

Pojem a definice cenného papíru

První novinkou v úpravě cenných papírů je zakotvení legální definice cenného papíru - dle NOZ je cenný papír toliko listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést. Definice vychází ze švýcarské úpravy a shoduje se s pojetím tuzemské právní doktríny[2]. Vzhledem ke stávající úpravě v ZCP[3], která cenný papír nedefinuje a pouze demonstrativně vyjmenovává některé druhy cenných papírů, lze tuto změnu přivítat. Zákonná definice cenného papíru přispěje k vyšší právní jistotě, zejména v oblasti nepojmenovaných cenných papírů, jejichž vydávání NOZ výslovně umožňuje.

NOZ již považuje cenný papír za věc, oproti stávající úpravě, kdy je cenný papír považován za tzv. jinou majetkovou hodnotu. Posunem od stávající úpravy je také obecně stanovená abstraktnost závazku z cenného papíru, tj. absence povinnosti věřitele z cenného papíru prokazovat důvod závazku. Pouze zákon může tuto povinnost věřiteli stanovit. Právní úprava vydávání cenných papírů se takřka doslovně přebírá ze současného ZCP.

Forma cenného papíru

Forma cenného papíru určuje, jakým způsobem lze cenný papír převádět. Právní úprava formy cenného papíru zůstává nezměněna a stále tedy může být cenný papír vydán ve formě na doručitele, na řad nebo na jméno. Zároveň se zavádí vyvratitelná právní domněnka, podle které je cenný papír, který obsahuje jméno oprávněné osoby, cenným papírem na řad (čímž není vyloučen důkaz, že jde o cenný papír na jméno nebo na doručitele) a nevyvratitelná právní domněnka, že cenný papír, který neobsahuje jméno oprávněné osoby, zní na doručitele. Koncept určování formy v nejasných případech na základě vyvratitelných právních domněnek se však nejeví jako příliš šťastný. Vzhledem k tomu, jak zásadní význam má určení formy cenného papíru (platnost převodu, atp.), mohlo by být pro praxi vhodnější konstruovat obě tyto domněnky jako nevyvratitelné a např. stanovit, že cenný papír, který obsahuje jméno oprávněné osoby a zároveň neobsahuje tzv. rektadoložku (např. „nikoliv

na řad“), je cenným papírem na řad.

Zaknihovaný cenný papír jako samostatný institut

Významným posunem je zakotvení zaknihovaných cenných papírů jako samostatné právní kategorie. O zaknihovaný cenný papír se jedná, je-li cenný papír nahrazen zápisem do příslušné evidence a nelze-li jej převést jinak než změnou zápisu v této evidenci. Zaknihovaný cenný papír lze v tomto kontextu spíše považovat za cenné právo, podobně jako švýcarská úprava, která mezi oběma instituty dokonce terminologicky rozlišuje (cenný papír a cenné právo) a ze které NOZ vychází. Z tohoto důvodu se ruší institut "podoby cenného papíru". Pro zaknihované cenné papíry se obecně použijí ustanovení o cenných papírech, kromě případů, kdy to vylučuje jejich povaha nebo zákon.

Zaknihovaný cenný papír je dle NOZ věcí, a to věcí nehmotnou, rozdílně od cenného papíru (tj. listiny), který je věcí hmotnou. NOZ umožňuje přeměnu z listinného cenného papíru na zaknihovaný a naopak, půjde zde tedy o přeměnu věci hmotné na věc nehmotnou a opačně.

NOZ u zaknihovaných cenných papírů nerozlišuje formu. ZOK[4] však překvapivě ano, když stanoví, že zaknihované akcie mohou znít na majitele nebo na jméno. Přitom v ustanovení § 259 však zákon nevyžaduje u zaknihované akcie jako povinnou náležitost označení formy akcie, z čehož lze patrně dovodit možnost nerozlišovat formu u zaknihovaných cenných papírů v souladu NOZ. ZOK dále stanoví, že u zaknihovaných akcií je možné stanovami omezit převoditelnost. Mohla by tak vyvstávat otázka, zda bude možné omezit převoditelnost u zaknihovaných akcií na majitele.

Zastupitelné cenné papíry

Zastupitelnými cennými papíry jsou podle NOZ cenné papíry téhož druhu, vydané týž emitentem, v téže formě a z nichž vznikají tatáž práva. Otázky za stávající právní úpravy vyvolávala problematika nahrazování podpisu jeho otiskem při hromadném vydávání zastupitelných cenných papírů. Tato problematika díky NOZ odpadá, neboť je u zastupitelných cenných papírů nově zavedena obecná možnost nahradit podpis emitenta jeho otiskem za podmínky, že listina obsahuje ochranné prvky proti jejímu padělání či pozměnění.

Hromadná listina

NOZ zavádí možnost nahradit jednotlivé cenné papíry hromadnou listinou obecně u všech zastupitelných cenných papírů, což je uvolnění oproti stávající úpravě, která vydání hromadné listiny umožňuje pouze u akcií, poukázek na akcie, podílových listů a dluhopisů. Tato současná úprava pak vedla k paradoxní situaci, kdy např. jednokorunové dluhopisy bylo možné nahradit hromadnou listinou, zatímco jejich příslušné kupony nikoliv. Najisto je dále stanoveno, že hromadná listina musí obsahovat čísla jednotlivých cenných papírů, které nahrazuje. NOZ rovněž stanoví právo vlastníka na výměnu hromadné listiny za jednotlivé cenné papíry, oproti stávající úpravě v ZCP, která počítá s předchozím vymezením tohoto práva stanovami, případně emisními podmínkami.

Inominátní cenný papír

Možnost vydávat inominační cenné papíry neupravené českým právem byla doposud dovozována z právní teorie, přičemž tuto možnost připouštěla mj. ČNB[5], která jako argument vyzdvihuje zejména demonstrativnost výčtu cenných papírů v § 1 ZCP. Výkladem bylo dovozováno, že na takové inominační cenné papíry se přiměřeně aplikovala právní úprava cenných papírů povahou nejbližších k předmětným inominačním cenným papírům. To pak vedlo k určité nejistotě ohledně toho, co z příslušné právní úpravy se ještě aplikuje a co již nikoliv (zejména pak ve vztahu k obsahu emisních podmínek a jiných emisních dokumentů). NOZ výslovně zavádí možnost vydání inominačního

cenného papíru. Tato listina musí stanovit právo, které je s cenným papírem spojeno, a údaj o emitentovi; přičemž právo spojené s cenným papírem může být určeno buď přímo na listině, nebo jen odkazem na emisní podmínky. NOZ tak dále usnadní vydávání investičních certifikátů, strukturovaných dluhových cenných papírů a obdobných cenných papírů.

Převody cenných papírů

Beze změny zůstává v NOZ převod cenného papíru na doručitele. U ordrepapírů dnes převoditelných rubopisem je nově stanoveno, že vlastnické právo k cennému papíru na řad se převádí rubopisem a smlouvou k okamžiku jeho předání, tj. obdobně jako u cenného papíru na doručitele.

Větší změny nastávají u rektapapírů, kde v současnosti k převodu vlastnictví dochází jejich předáním nabyvateli, NOZ nově zavádí obecné pravidlo translačního účinku smlouvy, tj. vlastnické právo se převádí samotnou smlouvou k okamžiku jejího uzavření. Smlouva o převodu cenného papíru na jméno již rovněž nemusí být písemná. V tomto kontextu je nutné poznamenat, že ustanovení upravující pravidla převodů cenných papírů mají kogentní povahu. Smluvně odchýlit se od nich lze, ovšem nikoliv s účinky vůči třetím osobám.

NOZ přebírá úpravu nabytí vlastnického práva od neoprávněného, jak je v současné době upravena v ZCP, tj. v zásadě jej připouští za předpokladu dobré víry nabyvatele. Tato zásada se ovšem v NOZ uplatní pouze pro cenné papíry na doručitele. Pro cenné papíry na řad a na jméno připadají v úvahu pouze ostatní možnosti nabytí od neoprávněného, jak je stanoví § 1109 NOZ, např. při nabytí věci ve veřejné dražbě či od podnikatele v rámci běžného obchodního styku.

Smlouvy o cenných papírech

NOZ až na několik výjimek, neobsahuje zvláštní úpravu smluv o cenných papírech. Na smlouvy o cenných papírech se budou aplikovat ustanovení obecných smluvních typů v NOZ. Úplatný převod cenných papírů se bude řídit smlouvou o koupi, která v zásadě přejímá úpravu kupní smlouvy z ObchZ. Smlouva o zápůjčce cenných papírů (dnes půjčka) se kromě terminologie též prakticky nemění. Určité otázky mohou nastat u obstaravatelských smluv, když NOZ nepřevzal z ObchZ výslovně povinnost komisionáře jednat s odbornou péčí. Bude-li však komisionář vystupovat jako příslušník určitého povolání nebo stavu coby odborník (např. obchodník s cennými papíry), je povinen jednat s odbornou péčí (zásada profesionality). Schovací smlouvy zůstávají věcně beze změny. U smlouvy o zastavení cenného papíru je novinkou možnost sjednání tzv. propadné zástavy[6]. Dnes je faktická propadná zástava možná pouze u finančního zajištění[7] pro určité typy zajišťovaných pohledávek a specifické smluvní strany, které si mohou finanční zajištění sjednat. Písemná forma zástavní smlouvy nebude obecně vyžadována.

Úprava jednotlivých typů cenných papírů

Náležitosti akcie podle ZOK[8] zůstávají stejné jako dnes, nově však zákon nevyžaduje údaj o datu emise. ZOK vedle akcií kmenových a prioritních nově zavádí možnost vydat kusové akcie bez nominální hodnoty a další typy akcií se zvláštními právy. Tato práva však musí být svou povahou akcionářská, tj. musejí se týkat řízení společnosti či podílu na zisku (případně likvidačním zůstatku). ZOK stejně jako stávající ObchZ zná akcie jako cenné papíry na řad nebo na doručitele. Přebírá však rovněž poněkud nešťastnou dikci, kdy akcii na doručitele označuje jako akcii na majitele a akcii na řad jako akcii na jméno; akcie na jméno však není cenným papírem na jméno.

ZOK nově zavádí možnost vtělit podíl ve společnosti s ručením omezeným do cenného papíru označovaného jako kmenový list. Musí tak určit společenská smlouva a lze jej vydat pouze k podílu, jehož převoditelnost není omezena nebo podmíněna. Kmenový list lze vydat pouze jako cenný papír

na řad, nelze jej vydat jako zaknihovaný cenný papír, nemůže být veřejně nabízen ani přijat k obchodování na veřejném trhu.

Nový zákon o investičních společnostech a investičních fondech (ZISIF)[9] jako jednu z právních forem investičního fondu nově zavádí komanditní společnost, a nově umožňuje vtělit podíl v komanditní společnosti do cenného papíru, který nazývá investičním listem. Investiční list má obdobnou povahu jako kmenový list upravený v ZOK.

Další druhy cenných papírů, jako skladištní a náložné listy, dluhopisy, směnky a šeky, či zemědělské skladní listy zůstávají bez větších změn. Rovněž nový ZMPS[10] bez větších změn přejímá úpravu současného ZMPS[11].

Tomáš Sedláček,
partner

Zdeněk Husták,
of counsel

Matěj Manderla,
asistent

[BBH, advokátní kancelář, v. o. s.](#)

Klimentská 1207/10
110 00 Praha 1

Tel.: +420 234 091 355
Fax: +420 234 091 366
e-mail: legal@bbh.cz

-
- [1] Zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník
[2] Např. Dědič, J. – Pauly, J., Cenné papíry, 1. Vydání, Prospektrum, 1994, s. 20
[3] Zákon č. [591/1992](#) Sb., o cenných papírech
[4] Zákon č. [90/2012](#) Sb. o obchodních korporacích, § 263 odst. 1
[5] Úřední sdělení ČNB ze dne 10. září 2007, dostupné >>> [zde](#).
[6] § 1315 NOZ a contrario; toto ujednání je však možné až po splatnosti dluhu
[7] Zákon č. [408/2010](#) Sb., o finančním zajištění
[8] Zákon č. [90/2012](#) Sb. o obchodních korporacích
[9] Vládní návrh zákona o investičních společnostech a investičních fondech.
[10] Zákon č. [91/2012](#) Sb., o mezinárodním právu soukromém
[11] Zákon č. [97/1963](#) Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním

Další články:

- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel × společnost\)](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)